נפק רב ודרש. לא עתה על זה המעשה מיקן דהא פריך עלה מברייתא אלא דהם דמקודש נתקן:

מותר להורגו ואסור לקיימו. והא דאמר ר"ל בפ"ק דסנהדרין (דף טו: וסז) גבי אלי ומר ודוב וחאב ובדלקם ומחש דאפי' ר"א דאמר כל הקודש להורגו זכה היינו דוקא כשהמיתו אבל לא המיתו לא היינו בקשורין בשלשלת שכן דרך לגדלן והכא בחתוך אמין קשורה א"ג מהנהו רגלים בני אדם להזהר ולא אמי לידי היזק אבל מחתוך אין נזהרין אמין יודעים אם היא בר אוכמא או בר חיורא אמין מכיריס באבזוטיסס:

אמר רבינא לעורו. אשם [ה] מלאן מת אין חייב בהשבת העור [ו] וקלת תימה כיון דאשמועינן דאין בו משום גזל למאי אילטריך הך דמותר להורגו וי"ל אין לחוש כיון דמתמילה קאמר דמותר להורגו:

מתריעין על החיכוך בשבת. [א]ע"כ לאו היינו התרעה בשופר דשופר בשבת מי איכא כדדייק בספ"ק דתענית (דף יד. וסס) אלא התרעה בפה בענינו [ב] וסבר כמ"ד התם דענינו קרי ליה התרעה ותימה דמאי פריך מההיא דבשאר מיני פורעניות דקתני לא היו מתריעין על החיכוך אלא לועקים דילמא ה"ק לא היו מתריעין בשופר אלא לועקים בפה בענינו ואין לומר אע"ג דתרוייהו בפה התרעה לחוד ועקה לחוד התם משמע דלמ"ד עננו קרי ליה התרעה תדא היא וי"ל דה"פ מדקאמר שבשבת מתריעין לכל הפחות בענינו א"כ ראוי לעשות על החיכוך התרעה אפי' בשופר בחוא כיון שהוא דבר גדול כל כך דבשבת לועקים [ג]:

על החגב. ל"ג ועל הגובאי דהא במתני' דסדר תעניות האלו (תענית יט.) תנן שמתריעין על האלבה ועל החסיל ועל הגובאי וי"ל דהתם בפה וע"ל דשפיר גרסינן ליה והתם בגובאי המזיק לשדות דומיא דאלבה [ד] וחתול דקתני התם וגובאי דהכא במזיק לבני אדם דומיא דצרעים ושילוח נחשים. פירוש ר"י:

לעולם אין מטיבין לו. והא דקאמר אינו גופיה בעובדא דידיה לא במהרה מטיבין לו בפרק קמא דבבא בתרא (דף יב:) זה אמר בשעה שהיה סבור עדיין שיחזירו וימנו אותו ראש ישיבה אבל לבסוף שלא החזירוהו אמר לעולם אין מטיבין לו:

אומר לנכרי ועושה. דוקא משום מצוה אחרת לא שרי אמירה לנכרי [ה] ואפי' לצורך מילה [ו] משמע בפרק הדר (עירובין דף סח.) דלא שרי אמירה לנכרי באיסורא דאורייתא גבי הוא ינוקא דאישתפיך חמימיה דקאמר נשייליה לאימיה אי צריכה נחיס ליה אגב אימיה [ז] משמע דאי לא צריכה אימיה לא שרי אפילו על ידי נכרי וי"ס שכתוב בהדיא נחיס ליה נכרי אגב אימיה ולכאורה משמע שלפני המילה היה [ז] והיו צריכין לחמימי כדי למולו ולא שרי אפילו ע"י נכרי אלא אגב אימיה כדשריא הכא והתם בעובדא דלעיל דקאמר (ג) גבי ינוקא אחריבא ניתא ליה לנכרי דניתי מגו ביתא ההוא דלעיל איסורא דרבנן הוה להביא דרך חלר שלא עירב ואפילו איסורא דרבנן אור"י אמין להתיר משום מצוה אחרת על ידי נכרי כגון להביא ספר דרך כרמלית כדי ללמוד בו דדוקא מילה דהיא גופה דחי שבת שרי על ידי נכרי איסור דרבנן ומיהו בה"ג משמע דאפילו איסורא דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה שפירש דאפי' דניתי נכרי מתוך ביתו דהיא דרך רשות הרבים דהוי איסורא דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה כמו הכא משום שוב אדם ישראל ולדבריהם בעובדא בתרא דקאמר נחיס ליה נכרי אגב אימיה לאחר המילה הוה ולאחר שלשה שבבר נתרפא הולד יפה ולספריס דל"ג נכרי וכל לומר דע"י ישראל קאמר ותוך שבעה דמתלגין עליה השבת אם אמרה צריכה אני כדאמרינן בפרק מפנין (שבת דף קכט. ושם) [ח] אבל אין נראה דעל ידי ישראל הוה אסור להרבות בשביל התיקוק כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף טו:) [ט] ולפי ה"ג טפי אית לן למישרי על ידי נכרי איסורא דאורייתא מאיסורא דרבנן על ידי ישראל כדמסיק התם אהאי עובדא ולא שני לן בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה ואמרינן נמי בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קנ:) כשם שאין מביאין דרך רשות הרבים כך אין מביאין דרך גגות חצירות וקרפיפות והיה נראה מתוך ה"ג להתיר ביום שני אפילו של ר"ה לעשות כל צרכי מילה אפילו לכרות עצים לעשות ברזל ע"י ישראל שהרי מת דלא שרי לקבור על ידי נכרי כדמוכח בפ"ק דר"ה (דף כ.) אפילו הכי

שמואל לא עייל קמיה דרב אסי לא עייל קמיה דרב אמרי מאן נתרח נתרח שמואל וניתי רב ורב אסי א] ונתרח רב או רב אסי רב מילתא בעלמא הוא דעבד ליה לשמואל משום ההוא מעשה דלטייה אדבריה רב עליה אדהכי והכי אתא שונרא קטעיה לידא דינוקא נפק רב ודרש ב]חתול מותר להורגו ואסור לקיימו ואין בו משום גזל ואין בו משום השב אבידה לבעלים וכיון דאמרת מותר להורגו מאי ניהו תו אסור לקיימו מהו דתימא מותר להורגו איסורא ליכא קמ"ל אמרי וכיון דאמרת אין בו משום גזל מאי ניהו תו אין בו משום השב אבידה לבעלים אמר רבינא ג]לעורו מיתיבי רבי שמעון בן אלעזר אומר מגדלין כלבים כופרין וחתולין וקופין וחולדות סנאים מפני שעשויין לנקר את הבית לא קשיא הא באוכמא הא בחיורא והא מעשה דרב אוכמא הוה התם אוכמא בר חיורא הוה והא מבעיא בעיא ליה רבינא דבעי רבינא אוכמא בר חיורא מהו כי קמבעיא ליה לרבינא באוכמא בר חיורא בר אוכמא מעשה דרב באוכמא בר חיורא בר חיורא הוה (חב"ד בי"ח בח"ן סימן) אמר רבי אחא בר פפא משום רבי אבא בר פפא משום רבי אדא בר פפא ואמרי לה אמר ר' אבא בר פפא משום רבי חייא בר פפא משום רבי אחא בר פפא ואמרי לה אמר ר' אבא בר פפא משום רבי אחא בר פפא משום רבי חנינא בר פפא ד]מתריעין ה] על החיכוך בשבת ודלת הנגעלת לא במהרה תפתח והלוקח בית בארץ ישראל כותבין עליו אונו אפילו בשבת מיתיבי ו]ד"ושאר פורעניות המתרגשות ובאות על הצבור כגון חיכוך חגב זבוב צירעה ויתוש ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעין אלא צועקים לא קשיא כאן בלח ח"כאן ביבש דאמר רבי יהושע בן לוי ט]שחין שהביא הקב"ה על המצרים לח מבחוץ ויבש מבפנים שנאמר [1]ויהי שחין אבעבועות פורח באדם ובבהמה ודלת הנגעלת לא במהרה תפתח מאי היא מר זוטרא אמר סמיכה רב אשי אמר י]כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו רב אחא מדיפתי אמר לעולם אין מטיבין לו ולא היא רב אחא מדיפתי מילתא דנפשיה הוא דאמר י]והלוקח בית בארץ ישראל ז]כותבין עליו אונו אפילו בשבת בשבת סלקא דעתך אלא כדאמר רבא התם ח]אומר לנכרי ועושה ה"נ י]אומר לנכרי ועושה ואע"ג ט]דאמירה לנכרי שבות היא משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו ביה רבנן אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן ר]הלוקח עיר בארץ ישראל כופין אותו ליקח לה דרך מארבע רוחותיה משום ישוב ארץ ישראל: ת"ר ש]עשרה תנאין התנה יהושע שיהו

שמואל לא עייל קמיה דרב אסי. שהיה גדול ממנו ורב אסי תלמיד של רב הוה: **מאן נתרח.** מי יתאחר מבמוך ויבא אחרונה יחידי: **נתרח שמואל.** בחון ויבוחו רב ורב אסי רב תלמידו: **מלתא בעלמא הוא דעבד לשמואל.** שמואל קטן שבכולן היה וזה שאין רב נכנס לפניו טיבותא ויקרא הוא דקא עבד ליה משום מעשה דלטייה לשמואל בשמונה שרצים (שבת דף קח.): **אדבריה עליה.** הטעינו עליה לנהוג בו כבוד: **אדהכי והכי.** דהוו מסרבי אתא שונרא וקטעיה לידא דההוא ינוקא: **חיוטא.** מועד להזיק אדם: **מפריעים.** בלבוז ובתחנה ובשופרות ובתלוגרות במסכת תענית [יד.]: **חיכוך.** שאין שמתחכך האדם עליה פרוטי"ל בלע"ז: **ודלת הנגעלת.** על האדם מהיות מגליה: **לא במהרה תפתח.** ונפקא מינה לאפוקי ברחמי: (ה) **מלתא דנפשיה.** בב"ב בהשתפין (דף יב:) דלימנוה לאותויה בריש ולא איסתייעא מילתא: **והלוקח בית.** מנכרי: **אונו.** שטר מכירה: **לא היו מפריעין.** בשבת: **לועקין.** בימיד: **יבש.** קשה מלח: **מבעבועות פורח.** בפריחתו דהיינו מבחוץ הוא מבעבע דהיינו לא מכלל דבפיס הוי יבש: שיהו

נפק רב ודרש. לא עתה על זה המעשה מיקן דהא פריך עלה מברייתא אלא דהם דמקודש נתקן:

מותר להורגו ואסור לקיימו. והא דאמר ר"ל בפ"ק דסנהדרין (דף טו: וסז) גבי אלי ומר ודוב וחאב ובדלקם ומחש דאפי' ר"א דאמר כל הקודש להורגו זכה היינו דוקא כשהמיתו אבל לא המיתו לא היינו בקשורין בשלשלת שכן דרך לגדלן והכא בחתוך אמין קשורה א"ג מהנהו רגלים בני אדם להזהר ולא אמי לידי היזק אבל מחתוך אין נזהרין אמין יודעים אם היא בר אוכמא או בר חיורא אמין מכיריס באבזוטיסס:

אמר רבינא לעורו. אשם [ה] מלאן מת אין חייב בהשבת העור [ו] וקלת תימה כיון דאשמועינן דאין בו משום גזל למאי אילטריך הך דמותר להורגו וי"ל אין לחוש כיון דמתמילה קאמר דמותר להורגו:

מתריעין על החיכוך בשבת. [א]ע"כ לאו היינו התרעה בשופר דשופר בשבת מי איכא כדדייק בספ"ק דתענית (דף יד. וסס) אלא התרעה בפה בענינו [ב] וסבר כמ"ד התם דענינו קרי ליה התרעה ותימה דמאי פריך מההיא דבשאר מיני פורעניות דקתני לא היו מתריעין על החיכוך אלא לועקים דילמא ה"ק לא היו מתריעין בשופר אלא לועקים בפה בענינו ואין לומר אע"ג דתרוייהו בפה התרעה לחוד ועקה לחוד התם משמע דלמ"ד עננו קרי ליה התרעה תדא היא וי"ל דה"פ מדקאמר שבשבת מתריעין לכל הפחות בענינו א"כ ראוי לעשות על החיכוך התרעה אפי' בשופר בחוא כיון שהוא דבר גדול כל כך דבשבת לועקים [ג]:

על החגב. ל"ג ועל הגובאי דהא במתני' דסדר תעניות האלו (תענית יט.) תנן שמתריעין על האלבה ועל החסיל ועל הגובאי וי"ל דהתם בפה וע"ל דשפיר גרסינן ליה והתם בגובאי המזיק לשדות דומיא דאלבה [ד] וחתול דקתני התם וגובאי דהכא במזיק לבני אדם דומיא דצרעים ושילוח נחשים. פירוש ר"י:

לעולם אין מטיבין לו. והא דקאמר אינו גופיה בעובדא דידיה לא במהרה מטיבין לו בפרק קמא דבבא בתרא (דף יב:) זה אמר בשעה שהיה סבור עדיין שיחזירו וימנו אותו ראש ישיבה אבל לבסוף שלא החזירוהו אמר לעולם אין מטיבין לו:

אומר לנכרי ועושה. דוקא משום מצוה אחרת לא שרי אמירה לנכרי [ז] ואפי' לצורך מילה [ה] משמע בפרק הדר (עירובין דף סח.) דלא שרי אמירה לנכרי באיסורא דאורייתא גבי הוא ינוקא דאישתפיך חמימיה דקאמר נשייליה לאימיה אי צריכה נחיס ליה אגב אימיה [1] משמע דאי לא צריכה אימיה לא שרי אפילו על ידי נכרי וי"ס שכתוב בהדיא נחיס ליה נכרי אגב אימיה ולכאורה משמע שלפני המילה היה [ז] והיו צריכין לחמימי כדי למולו ולא שרי אפילו ע"י נכרי אלא אגב אימיה כדשריא הכא והתם בעובדא דלעיל דקאמר (ג) גבי ינוקא אחריבא ניתא ליה לנכרי דניתי מגו ביתא ההוא דלעיל איסורא דרבנן הוה להביא דרך חלר שלא עירב ואפילו איסורא דרבנן אור"י אמין להתיר משום מצוה אחרת על ידי נכרי כגון להביא ספר דרך כרמלית כדי ללמוד בו דדוקא מילה דהיא גופה דחי שבת שרי על ידי נכרי איסור דרבנן ומיהו בה"ג משמע דאפילו איסורא דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה שפירש דאפי' דניתי נכרי מתוך ביתו דהיא דרך רשות הרבים דהוי איסורא דאורייתא שרי על ידי נכרי לצורך מילה כמו הכא משום שוב אדם ישראל ולדבריהם בעובדא בתרא דקאמר נחיס ליה נכרי אגב אימיה לאחר המילה הוה ולאחר שלשה שבבר נתרפא הולד יפה ולספריס דל"ג נכרי וכל לומר דע"י ישראל קאמר ותוך שבעה דמתלגין עליה השבת אם אמרה צריכה אני כדאמרינן בפרק מפנין (שבת דף קכט. ושם) [ח] אבל אין נראה דעל ידי ישראל הוה אסור להרבות בשביל התיקוק כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף טו:) [ט] ולפי ה"ג טפי אית לן למישרי על ידי נכרי איסורא דאורייתא מאיסורא דרבנן על ידי ישראל כדמסיק התם אהאי עובדא ולא שני לן בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה ואמרינן נמי בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קנ:) כשם שאין מביאין דרך רשות הרבים כך אין מביאין דרך גגות חצירות וקרפיפות והיה נראה מתוך ה"ג להתיר ביום שני אפילו של ר"ה לעשות כל צרכי מילה אפילו לכרות עצים לעשות ברזל ע"י ישראל שהרי מת דלא שרי לקבור על ידי נכרי כדמוכח בפ"ק דר"ה (דף כ.) אפילו הכי

קל ע"ב. ט) המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו, אבל ע"י עכו"ם ניחא דשרי להרבות, ושמא דוקא לצורך המילה הוא דשרי אבל לצורך דבר אחר אפי' ע"י עכו"ם אסור להרבות. תוס' גיטין סס. וע"ש מהרש"א וכש"ש.

עין משפט נר מצוה

קמב א ב מיי' פט"ו מהלכות גזלה ואבדה הלכה ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן רסו סעיף ד:

קמג ג מיי' פ"ב מהל' תענית הלכה יג טוש"ע א"ח סימן תקעו סעיף ה:

קמד ד מיי' שם הלכה ט י ועיי' בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' ז:

קמה ה מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ה:

קמו ו ז מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה יא [טוש"ע א"ח סימן שו סעיף יא]:

קמז ח מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה ב:

קמח ט מיי' פ"ב מהל' מקו ממון הלכה ג סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן רעד סעיף ג בהג"ה:

תורה אור השלם

1. וַיַּקְחוּ אֵת פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֹדוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמָיְמָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבֻּעֹת פֹּרֵחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה:
שמות ט י

מוסף רש"י

חיכוך. כמו נתחכך בכותל (תענית יד). חגב. לרכה, כתרגומו (שם). צירעה. עוקלת את האדם (שם). ויתוש. יתושין בגמטין בעיניו ובאוזנו (שם). פורח. היינו מה שנראה למעלה, דדבר הטולא הוי פוחא (בכורות מא.). אונו. שטר מכירה, כמו (ב"ב נב.) והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו (גיטין ח:). אפילו בשבת. אם לקחה מן העכו"ם ורוצה לילך לדרכו בשבת (שם). דאמירה לנכרי שבות. מלדבנן (ב"מ צ:). משום ישוב ארץ ישראל. לגרש עובדי כוכבים ולישב ישראל בה (גיטין ח:).

רבינו חננאל

[ערוך]: מאן נתרח נתרח שמואל. ונתרח רב או רב אסי. ס"א מאן נתרח. [ערוך]: ושאר מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם כגון החוך והגוב זבוב וצרעה. ס"א כגון חיכוך וחגב. פי' חיכוך שמחכך אותו. צרעה לא היו מתריעין אלא צועקין. [ערוך]: דלת הנגעלת לא במהרה תפתח. מאי היא, מר זוטרא אמר לסמיכה וכו'. פי' דלת הנגעלת כיון שלא נענה בראשונה לא במהרה תפתח. כדכתיב (איכה ג, ח) גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי. מר זוטרא אמר לסמיכה, שכל מי שחזרו עליו לסמכו פעם אחת ולא נסמך שוב לא במהרה הוא נסמך, כדמפורש בסוף השוכר את הפועלים (ב"מ פה, ב) שמואל ירחינאה אסיא דר' הוה, הוה קא מצטער ר' למסמכיה וכו'. ר' אשי אמר כל המטיבין לו לא במהרה מריעין לו, בכינוי אמר. וכן רב אחא מדיפתי אמר מריעין לו בכינוי אמר, כלומר אין מטיבין לו, משום מלתיה דנפשיה כמפורש בפ' השותפין (ב"ב יב, ב) קרי רב אחא מדיפתי אנפשיה כל המריעין לו לא במהרה מטיבין לו.

מסורת הש"ס

א) תענית יד., ב) בכורות מא., ג) ב"ב יב., ד) גיטין ח:, ה) [שבת קכט. ביצה כב.], ו) [שבת קנ. עירובין סז: גיטין ח: ב"מ נ.], ז) עירובין ח., ח) [ל"ל וחסילו],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מלאן דנפפיה נ"ל אחר ד"ה מבעבועות: (ב) תוס' ד"ה אמר וכו' אפס מצאו מת: (ג) ד"ה אומר וכו' דקאמר רבה גבי ינוקא:

גליון הש"ס

גמ' על החיכוך בשבת. עי' בכורות דף לא ע"ב תוספות ד"ה ומימנך: רש"י ד"ה מאן נתרח מי יתאחר. וכן תלמיד בביה גיטין דף סח ע"ב וכן מתרגמא ע"ז דף יח ע"א: תוס' ד"ה אמר וכו' וקצת תימה. עיין תפו' רפל"ס מ"ל סימן לגב ומתשובת מהרי"ו מדרשי סימן של"ו:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' ומתרח רב לו רב אסי רב מילתא. עיין שיטה מקובצת:

לעזי רש"י

פרוטי"ר. לחכך, לשפשף.

מוסף תוס'

א. פי' בקונטרס מתריעין בשופר, ולא נהירא [דהא]. ר"פ. ב. בקול רם היו צועקין עננו אבינו עננו עננו אלהי אברהם עננו עננו אלהי יצחק עננו עננו אלהי יעקב עננו, הכל כפי שאומרים בסוף הסליחות. רש"י תענית יד ע"א ד"ה רב יהודה. ג. [ז]מדקתני שאין מתריעין על החכוך בשופר אפילו בחול ש"מ שאין מתריעין עליו בשבת אפילו בעננו. רשב"ם. ד. במלאכה דאורייתא. תוס' גיטין ח ע"ב ד"ה מעינ. ה. שדוחה שבת. רא"ש. ו. [ז]על ידי עובד כוכבים איירי התם כדפירש שם בקונטרס וכן פירש ר"ח דראמרינן בפרק מפנין (שבת קכט ע"א) דחיה משבעה עד שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת. תוס' גיטין סס. ז. דאי לאחר המילה תינוק היה צריך לחמין, אפי' ע"י ישראל מותר מפני פיקוח נפש. רא"ש. [ד]מסוכן הוא, ובלא אימיה מחללין עליו שבת. תוס' גיטין סס. ח. ומיהו אבתי איכא למידק דהא כו' יום מילה דאשתפוך חמימיה לאחר ד' הוא ואפילו אמרה צריכה אני אין עושין ע"י ישראל וכו', וי"ל דהני שלשה ושבעה ושלשים מעת לעת ניתנו והלכך משכחת לה למילה בשביעי שלה וכגון שנולד בערב. רשב"ם שבת קל ע"ב. ט) המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו, אבל ע"י עכו"ם ניחא דשרי להרבות, ושמא דוקא לצורך המילה הוא דשרי אבל לצורך דבר אחר אפי' ע"י עכו"ם אסור להרבות. תוס' גיטין סס. וע"ש מהרש"א וכש"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

שיהו מרעין. בהמות בחורשין ושלא יקפיד בעל היער על כך: **ומלקטין עצים.** משדה חבירו וכן עשבים [א]למאכל בהמה: **חוץ משדה תלתן.** דמעלו לה עשבים הגדילות עמה והמוכן מפסיד את התלתן. תלתן מין [ב] קטנית ושמה פנגרי"ן: **וקוטמין נטיעות.** מן האילן קוטם בד ליטע או להרכיב ולא יקפיד בעל האילן: **חוץ מגרופיות של זית.** הקולף זיתים לשרוף מניח שתי גרופיות מלא שני מגרופין כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"מ דף פ.) והן מחליפות ומוליאות בדין ומשם אין לקטום נטיעה מפני שמפסיד את הגרופיות: **בתחילה.** מחדש וכל שכן מעיינות ישנים שהיו מימות יהושע: **ומחכין.** ומטילין חכה לגוד דגים: **בימה של טבריא.** ואע"פ שבחלק נפתלי היתה כולה כדאמרינן לקמן [ע"ב]: **שלא יפרוס קנע.** דרך ליידים לתקוע יתידות ולעשות גדרי קנים במים להלכד שם דגים וקורין לו במקומינו גז"ר ובארץ אשכנז קורין לו ווכ"ל. [ד] (שלא יפרוס קנע) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה: **לאחורי הגדר.** לקמן[ה] מפרש לה לא נגרכה אלא ליטול הימנה לרור לקנח ואע"פ שפורק את הגדר: **ומהלכין בשבילי הרשות.** סתם בני אדם משהכניסו תבואתם עד שעת הזריעה מפקיריס שדותיהם ליכנס בהן כל אדם לקלר את הדרך שלא יקיף והן נקראין שבילי הרשות לפי שהרשות עושין והתנה יהושע שלא יקפידו על כך[ו]: **עד שפרד רביעה שניה.** זמנה בי"ז במרחשון כדאמרינן בתענית (דף טז.) ומאז והלאה הזרעים לומחות וקשה לה לריסת הרגל: **ומספלקין לידי הדרים.** בכל עת ואפי' בזמן שהתבואה בשדות הפקיר לכל אדם להסתלק מן הדרך מפני היתידות וליכנס לגדול שדה חבירו וילך על המילר אצל הדרך: **מפני יתידות הדרים.** בימות החמה יבש הטיט ונעשה כיתידות מקוס לריסת האדם ובהמה שדרסו שם בימות החורף ונעשו כשחיתות: **מפסיג.** מנתק זמורות המושכות המעכבות אותו ועולה ויורד עד שמולא את הדרך: **מקומו.** מקום שנפל שם בעת מותו קנאו לקבורה ואין בעל השדה מעכב עליו: **דקה.** בהמה דקה ביער גסה שאינה מכלה את האילנות: **אבל בתלושין.** אחרי שטומה עליהן בעל השדה ותלשן אסור ליטול דדעתיה עלייהו: **יבישין.** דעתו עליהם לאור: **אין מחייבין אותו לעקור.** העשבים ממנה משוס כלאים לפי דבעל כרמו עתיד ליטלו שמפסיד את התלתן: **לאן.** שהתלתן עומדת ליזרע: **לאן.** שזרעה לאכול הזירין עודיליי"ש בלע"ז: **דמירלכא.** מתפשטת וגודלת על העשבים ונעשין לה סמיכה כעין דלת[ז] של כרם: **ומגא ידעינן.** אם זרעה לאדם **דשרי** ליה למלקט מן העשבים בתנאי יהושע: **משאדי.** עשויים כערוגות: **בזיש כגילה.** כשיעור גובה בילה ברוחב מן הזית מלמטה אמוך לגזע: **מן הפקק ולמעלה.** מותר לקטום. פקק קשר: **מאיזו של אילן.** מפרש כלומר מענפיו הרכין ודקין: **ולא מחודו.** מענפין גדולים וגסין כאילן גמור. ל"א מחודו של אילן ממחבואתו מקום שיש ענפין הרבה דהיינו בתמצע גבהו ולא מחודו מלמעלה ענף האמצעי שהוא עליון ועיקר האילן מתשובות הגאונים: **מן החדש.** בד שגדל ויתוסף בשנה זו שעדיין אין עושה פרי: ולא

מסורת הש"ס

א) [תענית ו:], ב) [עירובין יז. סוטה מה: סנהדרין מז:], ג) [כלאים פ"ב מ"ב], ד) רש"ל מומק זה, ה) [ע"ב], ו) אבל בערוך פי' שבילי הרשות הייט שבילין שהן רשות לבני אדם לומר אין מופקרין לרבים אלא ים להם בעלים ועיין בספר ת"ת, ז) [דלית רש"ש], ח) [ל"ל רבא],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעלו לה עשבים דכי: (ב) רש"י ד"ה חוץ משדה וכו' מין קטנית. כ"כ ובמקצת ר"ה דף יב ע"ב פרש"י דהוא מין תבלין:

גליון הש"ם

גמ' ובנפנים מן הפקק ולמעלה. עיין כ"ב דף פ ע"ב תוס' ד"ה בקנים: רש"י ד"ה ומלקטין עצים וכו' למאכל בהמה. עיין בב"מ דף קז ע"א תוספות ד"ה הני תלמי: תוס' ד"ה כאן וכו' החוא דחוץ משדה תלתן. עיין תשובת מהרשד"ם סימן לנ:

לעזי רש"י

פנגרי"א [פינוגר"י]. חילבה (גרגרנית יוונית, צמח המשמש לתבלין). גז"ר [גור"ג]. מלכודת לדגים. ווכ"א [ווינ"א]. מלכודת לדגים (בגרמנית). טודילי"ש [טודיל"ש]. גבעולים קנים.

מוסף תוס'

א. משום כבודו של מת הוא. רשב"ם שבת קל ע"ב. ב. בשאר מלאכות, [ד]שרו לערב בכדי שיעשו. רשב"ם שבת סב. ג. דאלמא כל דנובעים מארעיה [אין] מימיו מסורין לרבים. רשב"ם. ד. דהכא מעין היוצא בתחלה איירי, כלומר שנובע מעצמו, והתם בשחפר וטרח להוציא לו מים. רשב"ם. ה. ואין בין בעליהם לשאר השבטים, אלא ששאר השבטים אין פורשין אפילו רשת ומכמורות אלא משליכין חכה, והבעלים נותנין אפילו רשתות ומכמורות. רשב"ם. ו. אם רצה להניחם. ר"פ ועי' מהרש"ל ורש"ש. ז. אפילו. ר"פ. ח. א"כ לא ניחא ליה [ו]לא חשיב מקיים בכלאים. ר"פ. ט. הקב, שהוא אחד מכ"ד. רש"ש.

שיהו מרעין בחורשין ומלקטין עצים בשדותיהם ומלקטים עשבים בכל מקום חוץ מתלתן וקוטמים נטיעות בכל מקום חוץ מגרופיות של זית ומעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין ממנו ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרום קלע ויעמיד את הספינה ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה מליאה כרכום [ג]ומהלכים בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה ומסתלקין לצידי הדרכים מפני יתידות הדרכים והתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד [ד]ומת מצוה קונה מקומו: שיהו מרעין בחורשין אמר רב פפא [א]לא אמרן אלא דקה בגסה אבל דקה בדקה וגסה בגסה לא וכל שכן גסה בדקה דלא: ומלקטין עצים משדותיהם [ב]לא אמרן אלא בהיזמי והיגי אבל בשאר עצים לא ואפילו בהיזמי והיגי [ג]לא אמרן אלא במחוברין אבל בתלושין לא ואפי' במחוברין [ד]לא אמרן אלא בלח אבל ביבשים לא ובלבד שלא ישרש: ומלקטין עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן למימרא דתלתן מעלו לה עשבים ורמינהי [ה]תלתן שעלתה עם מיני עשבים אין מחייבין אותו לעקור אמר רב ירמיה לא קשיא כאן לזרע כאן לזירין לזרע קשו לה עשבים דמכחשי לה לזירין [ו] מעלי לה דכי קיימי ביני עשבים מירכבא איבעית אימא [ז]כאן לאדם כאן לבהמה דכיון דלבהמה הוא דזרעה עשבים נמי מיבעי לה ומנא ידעינן א"ר פפא [ח]שאריה משארי לאדם לא שאריה משארי לבהמה: וקוטמין נטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות של זית פי' ר' תנחום ור' בריים משום זקן אחד [ט]בזית כביצה בקנים [י] ובגפנים מן הפקק ולמעלה ושאר כל האילנות מן אובו של אילן ולא מן חודו של אילן מן חדש שאינו עושה פירות ולא מן ישן שהוא עושה פירות ממקום שאינו רואה את החמה

הכי אמר בפ"ק דבילה (דף ו. ושם) ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל אפילו ביו"ט שני של ר"ה כ"ש מילה דשרי ע"י נכרי איסורא דאורייתא בשבת כדפי' בהלכות גדולות ושרי נמי ע"י ישראל ביו"ט שני קבר אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית ולא שרי בכדי שיעשו כמו במי [ב] מטעם דפרישות ותדע דהא במת שריא כרמלית כדאמרינן בהמלגיע (שם דף לד:) דגדול כבוד הבריות א"כ כ"ש דהוה ליה למישרי לקבור ע"י נכרי אלא על כרחך טעמא הוי כדפרישית וא"ש נמי הא דאמרינן בפ"ב דבילה (דף כב.) אמימר שרא למיכחל עינא אפי' ביו"ט שני של ר"ה ופריך ואמאר מ) רבה מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל מה שאין כן בבילה והשתא מאי פריך מבילה והא לרבי חולה אית לן למשרי טפי אפי' ממת דבסוף מפנין (שבת דף קכט.) אמר דכל לרבי חולה נעשין על ידי אומאי בשבת ומיכחל עינא מדמה התם לחולה שאין בו סכנה ואומר לנכרי ועושה אפי' איסורא דאורייתא א"כ אית לן למישרי בק"ו ממת אפי' לכתוב סמנין ביום טוב שני של ראש השנה על ידי ישראל ומאי דפרישנא אתי שפיר דליכא ק"ו:

חוץ מגרופיות של זית. פירש בקונטרס אלא שני מגרופין ובערוך פירש מגרופייס ענפיס וענפי זית קרוין גרופייס כמו יחור בתאנה וזמורה בגפנים שכל אחד יש לו שם לבדו והבית הא דאמר בברא"ת רבה ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל זמורות לנטיעות יחורי לתאנים גרופיות לזיתים: **ומעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקין [ממנו].** למאי דאמר לקמן דתנאים שהתנה יהושע אפי' בחו"ל יש לתמוה הא דאמר בפרק כל הבלמים (ע"ז דף מז. ושם) המשתחוה למעין מימיו מהו לנסכים ופשיט ליה מהא דאמר מים של רגים אין נאסרים ומשני דנעבוד מאדעיה [ג] והשתא אכתי של רגים הם מתנאי יהושע ויש לחלק בין יוצא מחליו לטומה בו ומחפרו [ד]:

ומחכין בימה של טבריא. כל אדם ובלבד שלא יפרוס קלע נמי לכל אדם ואפי' הבעלים עצמן [ה] כדתניא לקמן שהתנו השבטים זה עם זה אבל לד הוא במכמורות וברשת והיינו הבעלים שהוא שלהם: **אין** מחייבין אותו לעקור. פירש בקונטרס שע"כ עתיד ליטלם לפי שמפסידין את התלתן וקשה לפירושו דאין מחייבין משמע שאין אסור בהנאתו [ו] ועוד דאם מתייאש ומתעצל לעוקרו למה לא נחייבנו הא איכא איסור כשמתייאש כדתנן במסכת כלאים (פ"ה מ"ו) הרואה ירק בכרמו ואמר לכשאגיע אם אלקטנו מותרין לכשאחזור אלקטנו והוסיף מאתים אסור ונראה לר"י דאין מחייבין אותו לעקור דליכא [ז] איסורא שהרי הוא לא זרעו אלא מאליהן באו ומשום מקיים בכלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים [ח] ולר"ע איצטריך דאמר בפרק במה דע"ז (דף סד.) ובמכות (דף כא.): המקיים בכלאים לוקה ולאו מלקות ממש דלאו שאין בו מעשה הוא אלא איסורא בעלמא הוא א"נ אפי' לרבנן איצטריך דיכא דניחא ליה מייבוהו חכמים שלא יחסדוהו שזרעם והא דנקט תלתן שעלתה עם מיני עשבים ולא נקט תלתן שעלו עמו עשבים רבותא נקט אפילו שמתכוין לזרוע תחילה שאר זרעים והתלתן עלה מאליו אפ"ה כיון דהשתא מיהא לא ניחא ליה בזרעים מחמת התלתן שעלה אין מחייבין אותו לעקור: **כאן** לזירין. [ט] ההיא דחוץ משדה תלתן לזירים דמעלו ליה וא"ת כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור לנקטו והאמר בפ"ק דמו"ק (דף ו:) שתקנו שיהיו מפקירין כל השדה שיש בו כלאים וי"ל דהכא בדליכא שיעורא כדתנן במסכת כלאים (פ"ג מ"א) ומייתי לה בהמוכר פירות (ב"מ דף לד.) כל שאה שיש בו רובע [י] ממין אחר ימעט:

עין משפט נר מצוה

קמט א מי' פ"ה מהל' מקי ממון הל' ג ס' ו סמג עשין סו טור ח"מ סימן רעד:
קנ ב ג ד מי' שם ס' ב טוח"מ שם:
קנא ה ו ז מי' פ"ב מהלכות כלאים הלכה ז והלכה ח והלכה ט והלכה י סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סימן לז סעיף ט:
קנב ח מי' פ"ה מהל' מקי ממון הל' ג סי' ד סמג עשין סו טוח"מ סימן רעד:

מוסף רש"י

שיהו מרעין בחורשין. שיהא כל אדם מוליך בהמותיו לרעות ביער של חכרו ולא יקפיד בעל היער, משום דלאו לקמירה קאי (עירובין יז:). ומת מצוה קונה מקומו. לקוברו שם (סוטה מה:). מן הפקק. והיא הקשר שאגל הקנה פקוק וסתום בה (ברכות בח:).

רבינו חננאל

[ערוך]: ושיהו מרעין בחרשין. פי' ביערים וכן תרגום (דברים יט, ה) יער חורשא. [ערוך]: ומלקטין עצים משדותיהן. לא אמרו אלא בהזמי והיגי. פי' הזמי סנה, היגי קוצים. [ערוך]: וקוטמין נטיעה בכל מקום. חוץ מגרופיות של זית. פי' ענף של זיתים. פי' ר' נחום בזית כביצה מותר. ושאר כל האילנות מחובו של אילן. פי' ענפים שבצדדין שמחבין האילן. ולא מחודו, עיקר לבו של אילן. וזה שאמרו מחובו מן השרש שאינו עושה פירות וממקום שאינו רואה את החמה. וזה מפורש בתלמוד (ב"ב פב. א) היכי דמי מן הגזע וה"ד מן השרשים, א"ר יוחנן כל שרואה פני חמה זהו העולה מן הגזע ושאינו רואה פני חמה זהו העולה מן השרשים.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מרובה פרק שביעי בבא קמא

אין לך כל שבט ושבט מישראל (ג) גרסינן. [א]וכפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכב. וסס) גבי חלוקת העולם (ד) הכא גרסינן אין לך כל אחד ואחד מישראל כן נראה לר"ת: **ונוטל** דמי יינו מתוך **דובשנו של חברו.** ע"כ מיירי כשעקל בית הכד כרוך עליה [ב] דאל"כ לימא ליה מהפקירא קזכינא [ג] כדאמר לקמן בפרק בתרא (דף קטו:) וא"ת ואמאי נוטל דמי יינו הא אמר לקמן בפרק בתרא (שם) דאין לו אלא שכרו ומצי למימר דהך דר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה פליג דאמר בסמוך ביחידאה [ד] אמר וכן משמע בתוספתא [ה] דבמר הך דלא יקון קתני הך אבל אין גרלאה דלמה יטול דמי יינו הלא יכול לומר אני הייתי דוחק ומגיל כיון

ולא ממקום שהוא רואה את החמה שנאמר [1]וממגד תבואות שמש: ומעין היוצא תחילה בני העיר מסתפקין ממנו אמר רבה בר רב הונא ונותן לו דמים ולית הלכתא כוותיה: ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרום קלע ויעמיד את הספינה [א] אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות ת"ר [ב]בראשונה התנו שבטים זה עם זה שלא יפרום קליעה ויעמיד את הספינה אבל צד הוא ברשתות ובמכמרות תנו רבנן ימה של טבריא בחלקו של נפתלי היתה ולא עוד אלא שנטל מלא חבל חרם בדרומה לקיים מה שנאמר [2]ים ודרום ירשה תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר תלושין שבהרים בחזקת כל השבטים הן עומדים ומחוברים בחזקת אותו השבט [ג]ואין לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק שנאמר [3]פנו וסעו לכם ובאו הר האמורי ואל כל שכניו בערבה בהר בשפלה ובנגב ובחוף הים וגו' וכן אתה מוצא בכנענים ובפריזיים [ד] ובאמוריים שלפניהם שנאמר ואל כל שכניו אלמא שכניו הכי הוו: ונפנין לאחורי הגדר ואפילו בשדה שהיא מלאה כרכום אמר רב אחא בר יעקב [א]לא נצרכה אלא ליטול הימנו צרור אמר רב חסדא [ב]ואפילו בשבת מר זוטרא חסידא שקיל ומהדר וא"ל לשמעיה [ג](למחר) זיל שירקיה: [ד]ומהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שניה אמר רב פפא [1]והאי דידן אפילו טל קשי לה: ומסלקין לצידי הדרכים מפני יתידות הדרכים שמואל ורב יהודה הוו שקלי ואזלי באורחא הוה מסתלק שמואל לצידי הדרכים א"ל רב יהודה תנאין שהתנה יהושע אפילו בבבל א"ל שאני אומר [2]אפילו בחוצה לארץ רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא אסתלקו לצידי הדרכים הוה קא מפסיע ואזיל ר' יהודה בן קנוסא קמייהו א"ל רבי לרבי חייא מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו א"ל ר' חייא שמא ר' יהודה בן קנוסא תלמידי הוא וכל מעשיו לשם שמים כי מטו לגביה חזייה א"ל אי לאו יהודה בן קנוסא את גזרתינהו לשקך בגיזרא דפרזלא: [3]התועה בין הכרמים מפסיג ויורד ומפסיג ועולה: ת"ר [4]הרואה חבירו תועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שמעלהו לעיר או לדרך וכן הוא שתועה בין הכרמים מפסיג ועולה מפסיג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך מאי וכן מהו דתימא חבירו הוא דידע להיכא מסלק דניפסוג אבל הוא דלא ידע להיכא קא סליק לא ניפסוג נהדריה נהדר בי מיצרי קמ"ל הא [5]דאורייתא הוא דתניא [6]השבת גופו מניין ת"ל [7]והשבותו דאורייתא הוא דקאי בי מיצרי אתא הוא תקין דמפסיג ועולה מפסיג ויורד: ומת מצוה קנה מקומו: ורמינהי [8]המוצא מת מוטל באיסרטיא מפנהו לימין איסרטיא או לשמאל איסרטיא שדה בור ושדה ניר מפנהו לשדה בור שדה ניר ושדה זרע מפנהו לשדה ניר היו שתיהן בורות שתיהן נירות שתיהן זרועות מפנהו למקום שירצה אמר רב ביבי [9]במוטל על המיצר מתוך שניתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירצה אמרי עשרה הני חד סרי הויין [10]מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה כדתניא הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מניח בני אדם ליכנס בתוך שדרהו מה הבריות אומרות עליו מה הנאה יש לפלוני ומה הבריות מזיקות לו עליו הכתוב אומר [11]מהיות טוב אל תקרי רע ומי כתיב מהיות טוב אל תקרי רע אין כתיב כי האי גוונא [5]אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות ותו ליכא והא איכא דרבי יהודה [12]דתניא רבי יהודה אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ והא איכא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה [13]דתניא רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר תנאי ב"ד הוא שיהא זה יורד לתוך שדה חבירו וקוצץ שוכו של חבירו להציל נחיל שלו ונותן לו דמי שוכו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה שופך יינו ומציל דובשנו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ [5]ביחידאי לא קאמרינן והא

עין משפט נר מצוה

קנג א מיי' פ"ה מהל' זקי ממון הלכה ג סימן ז סמג עשין סו טוש"מ סימן רעד:
קנד ב (מיי' פ"ח מהל' שכנים הלכה ג וס"י רפכ"ח) סמג לאוין סה טוש"ע ס"ח סימן שיב סעיף ג:
קנה ג מיי' פ"ה מהל' זקי ממון הלכה ו סמג עשין סו טור ח"מ סימן רעד:
קנו ד מיי' שם הלכה ה סמג שם טור ח"מ שם:
קנו ה מיי' שם הלכה ג סימן ח:
קנח ו מיי' פ"ח מהל' רוצח הל' יג סמג לאוין קסה טוש"ע ח"מ סימן תכו:
קנט ז ח מיי' פ"ח מהלכות טוען ומת מת הלכה ז וס"ה מהל' זקי ממון הל' ג סי' י טוש"ע י"ד סימן שסד סעי' ג ומוש"מ סי' רעד:
קס ט מיי' פ"ה מהל' זקי ממון הלכה ל סמג עשין סו טוש"מ סימן רעד:
י כ כל זה איתא ברכ אלפס ב"ק פ"י דף מד ע"ב:

לעזי רש"י

כנפיי"ה [קנפני"א]. ערבה, מרחב, שדות.

מוסף רש"י

מלא חבל חרם. לפרוש תרמיס ומכמורות (דברים לג כג). השבת גופו מניין. כגון נטפש בנהר, מניין שאתה מצווה על השבתו, ת"ל והשבותו. קלא ימיכל הוא למדרש השב את גופו לעצמו (סנהדרין עג.). באיסרטיא. לרך כנוסה (ערובין יז:). מפנהו. ולי מלגלא דעתך קנה מקומו היכי מצי למשקליה מהתם (שם). במוטל על המיצר. שמושכב בדוחק הלרך ממילר למילר, מתוך שניתן לפנותו. שניתן רשות לפנותו מפני הכעס ועושי טוהרות שלא יתהלו עליו, מפניהו לכל רוח שילה (שם). רצוברו כל שלשים. כל שלשים יום רשאי להניחן שם (לעיל ל.) משלשים לשלשים מחזר ולוכרו כדי שיהא נישף יפה (ב"מ קיח:). שיהא זה שופך יינו. במתני' הוא, זה בתוספתא בתוספתא ב"ד הוא שיהא זה שופך יינו ומציל דובשנו של חבירו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו ותנאי ב"ד הוא שיהא זה מפרק את עציו וטוען פשתנו של חבירו ונוטל דמי עציו מתוך פשתנו של חבירו שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ ביחידאי לא קאמרינן והא

ולא ממקום שהוא רואה את החמה. סביבות גלדין מבחוץ מפני שהוא עיקר האילן שהחמה מבשלת שם את הפרי וממתיקו: **מלא חבל חרם.** מלא חבל של מצודה היה לו בדרומה מן הישבה למשוך רשתו. חרם כמו מצודים וחרמיס (קהלת ז): **בחזקת כל השבטים.** כל מי שילקה יטול הכא כמטלטלי ושאר השגל והמלקוח היו: **וכן אסור מולא בכנעני.** אע"פ שכתוב כאן הר האמורי אף כנעני ופריזי כך היו להם וישראל שילשו היה להם לכל אחד הר ושפלה ונגב ועמק (ג) ארץ שדות ובקעות שקורין כנפיינ"ה לכן נקראת נגב שכל שעה היא נגובה שאין שם לא אילנות וחמה זורחת ומנגבתה: **אמר ליה נשמעיה.** בחול: **שרקיה.** טחיהו בטיט וחבריהו יפה: **והא.** קרקע דידן: **אפילו טל.** ירד עליה בלילה קשה לה דריסת הרגל ממחרתו: **אפילו בחולה נאדק.** וכ"ש בכגל שמלויין שם שירות ועוברין ושבים והולרך להתנות: **מפסע ואזיל.** מיתר ליתר פסיעות גסות ולא היה רולה להסתלק אל מלר השדה: **גדולתו.** שהוא מראה לנו שהוא ירא שמים מאד ואינו מושם לתאי שהתנה יהושע ומחזי כיוהא: **בגיזרא דפרזלא.** כלומר נדוי: **מאי וכן.** פשיטא מאי שנא איהו מחבריה: **והשבותו.** את גופו משמע שאם טעה תבירך אתה לריך להעלותו לדרך: **דאורייתא כי מלרי.** יקיף סביבות מלרי הכרמים ולא יעבור בתוכם ויפסידם: **איסרטיא.** רה"ר טי"ז אמה: **שדה בור.** מכאן לאיסרטיא ושדה ניר מכאן מפנהו לשדה בור. ניר חרוש ולא זרוע: **מפנהו.** אלמא לא קנה מקומו דאי קנה מקומו מצי בעל השדה של ימין ושל שמאל לעכובייה: **על המיצר.** מוטל ברוחב הדרך ועוברין ומתהילין עליו עושי טהרות ומטמאות: **כל שלשים יום.** שלשים יום רשאי להניחו שם: **דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה.** בפרק הגוזל בתרא [לקמן קיד:]: **נחיל.** של דבורים שהלכו לשדה חבירו ונתיישבו על שוכתה של אילן ואם יטול אחד אחד הן פורחות ואובדות מאחר שנתנו עיניהן באותה שוכה לפיכך קוללה ונותן לו דמיה: **ומציל דובשנו.** זה בא בכלו של יין וזה בא בכלו של דבש ונסלקה חבית של דבש וכן זה בא בחבילת פשתן על חמורו וזה בא בחבילת עצים ומת חמורו של בעל פשתן יפרק זה את עציו וטוענו: דר' יהודה ודרבי ישמעאל יחידאי ניהו ובריתא דעשרה תנאים קתמא היא: והא

תורה אור השלם

1. וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שָׁמֶשׁ
וּמִמֶּגֶד גֹּרֶשׁ יְרָחִים:
דברים לג יד

2. וְלִנְפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי
שְׂבַע רָצוֹן וּמְלֵא בְּרָכָת יְיָ
יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה:
דברים לג כג

3. פְּנוּ וּסְעוּ לָכֶם וּבֹאוּ
הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל כָּל
שְׁכֵנָיו בָּעֲרָבָה בָּהָר
וּבַשְּׁפֵלָה וּבַנֶּגֶב וּבַחוֹף
הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי
וְהַלְּבָנוֹן עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל
נְהַר פְּרָת:
דברים א ז

4. וְאִם לֹא קָרוֹב אָחִיךָ
אֵלֶיךָ וְלֹא יְדַעְתּוֹ
וְאָסַפְתּוֹ אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ
וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ
אָחִיךָ אֹתוֹ וַהֲשֵׁבֹתוֹ לוֹ:
דברים כב ב

5. אַל תִּמְנַע טוֹב
מִבְּעָלָיו בִּהְיוֹת לְאֵל יָדְךָ
לַעֲשׂוֹת:
משלי ג כז

הגהות הב"ח

(א) גמ' כנכנעים וכפריזים (שלמליכם) מז"מ וכ"כ מ"ל אין זה: (ב) רש"י ד"ה וכן אתה וכו' וגנב ועמקן הס"ד ותא"כ מה"ד נגב ארץ: (ג) תוס' ד"ה אין וכו' מיסלאל וכפ' פל"ל ותיכא גרסינן ממתק: (ד) בא"ד העולם גרסי' כל"ל ותיכא הכא ממתק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ונלכך אנא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה (אבל לד הוא בכתות ובמכמרות) תפ"מ:

מוסף תוס'

א. תימא, והא אמרינן בפרק יש נוחלין לא בחלוקת העולם הזה חלוקת העולם הבא, שהעונה"ב אין לך כאר"א שאין לו בהר ובשפלה וכו' אלמא חלוקת העוה"ז לא לכל אחד ואחד בהר ובשפלה וי"ל דהכא גרים שאין לך כל שבט ושבט מישראל וכו'. ר"פ. ב. חבית של דבש קשורה בעקל ולא ישפך הכל אלא מנטף מעט מעט וליכא הפקר. רש"י לקמן קנו ע"ב. שהבעלים יכולים להדק ולהציל. רשב"ם. ג. דבש שלך היה הולך כולו לאיבוד והריני כמציל מן ההפקר כו' [ו]כולית דבש לישקול. רש"י שם.

רבינו חננאל

[ערוך ערך חך (א)]: ומחכין בימא של טבריא. פי' שהיו כל השבטים צדין מימא של טבריא בחכין, כדכתיב (ישעיה יט, ה) כל

משליכי ביאור חכה, אבל לא ברשת. [ערוך]: **מלא חבל חרם בדרום.** פי' חבל של רשת. [ערוך]: **מר זוטרא חסידא שקל ואמר ליה לשמעיה זיל שרקיה,** כולן ענין טיחה וסתימה. [ערוך]: **אי לאו יהודה בן נקוסא את גזרית לשקך בגזירא דפרזלא.** פי' הייתי מקשה לך עד שהייתי משבר שוקך. ויש מפרשים כלי ברזל ממש כענין (שמואל ב יב, לא) ובמגזרות הברזל. [ערוך]: **מהלכין בשבילי הרשות עד שתרד רביעה שנייה.** פי' שבילין שהן רשות לבני אדם, כלומר אינן מופקרין לרבים אלא יש להן בעלין. אמר רב פפא השבילין שלנו אפי' טלא קשי ליה ומשימה חלקלקות וכל שכן מטר. ויש אומ' מלשון ריפקדם בטלאים (שמואל א טו, ד). **ומסתלקין לצידי הדרכים מפני יתדות הדרכים.** פירי' כגון השדות הסמוכות לדרך הרבים אם יתרבו בדרך יתדות הדרכים, שהן גץ יותני כדתנן במקוות פרק ט' (מ"ב) וגץ יוותי אלו יתדות הדרכי שאין טובלין, ואמרינן עלה בתוספתא (מקוות פ"ו הי"ד) ואלו הן יתדות הדרכים אלו בימות הגשמים והן מתמעכין על הבגדים. והן כגון גימות מליאות מים (ושפתן) [ושפתי] הגומות נקראין יתדות כשהיו הדרכין כך יש לעוברין ושבין להסתלק ולהילך בצידי (ל)דרכין שהן קצות השדות הסמוכות לדרך. **והתועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד.** פירי' מפסק הכרמים והשדות למהלך בתוכה במקום שאין שם דרך ואף על פי שמפסיד המקום שמהלך בו. אמ' **רב תנאים שהתנה יהושע אפילו בבבל נוהגין,** ושמואל אמ' אפילו בחוצה לארץ. ואקשינן, התועה בין הכרמים דאוריתא היא ואפילו אחד רואהו תועה חייב להחזירו, דתנו רבנן הרואה את חבירו שתועה בין הכרמים מפסג ועולה וכולי. ותניא השבת גופו מנין תלמ' לומ' והשבותו לו. ופרקינן דאוריתא בי מצרי, אתא יהושע ותקון מפסג ועולה באמצע הכרם. **ומת מצוה קונה מקומו.** ואקשינן, הא המוצא מת מוטל מפנהו לימין איסטרטא או לשמאל איסטרטא, שדה בור ושדה ניר מפנהו לשדה בור וכולי'. ואוקימנה במוטל על המצר, דכיון שניתן לפנותו מפנהו לאיזה מקום שירצה, אבל זולתי זה מת מצוה קונה מקומו. ואקשינן, וליכא תקנות יהושע אלא אלו העשרה בלבד והא איכא תדא דהוצאת זבלין, ב' קוצץ סוכה של חבירו להציל נחילו, שלשה ששופך יינו ומציל דבש חבירו, ארבעה שמפרק עציו ונוטל. ואוקמינן, הני ביחידאיי,

והא כי אמא וכו'. ומתניתא הוא תיובתא דקתני עשרה ותו לא ור' יוחנן אמורא הוא וקשיא ליה מתניתא: **רבי יהושע בן לוי.** אמרינהו ולא מתניתא דרבי יהושע בן לוי אמורא הוא ורבי יוחנן פליג עליה: **ומכבסים.** בגדיהם לכבוד שבת: **ואוכלים שום.** לקמן מפרש טעמא: **ושתהא אשה משכמת.** ביום שהיא צריכה לאפות ואופה שחרית כדמפרש שתהא פת מצויה לעני המחזר: **פינר.** דוגמת מכנסים קטנים: **האשה חופפת.** במסרק ביום טבילתה משום חציצה. לקמן פריך הא דאוריתא היא: **רולין.** מגילים בשמים לנשים להתקשט בהם: **מחזירין בעיירות.** ולא יוכלו בני העיירות לעכב עליהם: **משום יושבי קרנות.** יושבי חניות כל ימות החול עוסקין בסחורה ואין קורין בשני ובחמישי תקון בגייסו קריאה יתירה: **רשומות.** מקראות: **עשרה בטלנין.** בני אדם כשיריים בטלין ממלאכתן לעסוק בצרכי ציבור (ג) ולבא קודמין לבית הכנסת כדי שיהיו מצוין עשרה לעת התפלה ומתפרנסים משל צבור: **משום עונה.** שמלות עונה בגילי שבת כדרב יהודה והשוש מרבה את הזרע כדלקמן: **משחין.** ממחם את הגוף: **מכניס את האכסה.** מתון שמשמח את הלב: **משום לגיעותא.** להתרחק מן העבירה: **בארו במים.** משמע שיגע בארו למים: **דמאום.** מלוכלך:

חפיפה

והא (א) **כי אמא** ר' אבין א"ר יוחנן [א]אחד אילן הנוטה לתוך שדה חבירו ואחד אילן הסמוך למצר מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ אלא מאן תנא עשרה תנאין שהתנה יהושע ר' יהושע בן לוי הוא רב גביהה מבי כתיל מתני לה בהדיא ר' תנחום ור' בריים אמרי משום זקן אחד ומנו ר' יהושע בן לוי עשרה תנאין התנה יהושע: עשרה תקנות תיקן עזרא שקורין במנחה בשבת וקורין בשני ובחמישי ודנין בשני ובחמישי ומכבסים בחמישי בשבת ואוכלין שום בערב שבת ושתהא אשה משכמת ואופה ושתהא אשה חוגרת בסינר ושתהא אשה חופפת וטובלת ושיהו רוכלין מחזירין בעיירות [ב]ותיקן טבילה לבעלי קריין: שיהו קוראין במנחה בשבת משום יושבי קרנות: ושיהו קוראין בשני ובחמישי עזרא תיקן והא מעיקרא הוה מיתקנא דתניא [ג]וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים דורשי רשומות אמרו [ד]אין מים אלא תורה שנאמר [2]הוי כל צמא לכו למים כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה (ה) נלאו [ב]עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה [ג]מעיקרא תקנו חד גברא תלתא פסוקי אי נמי תלתא גברי תלתא פסוקי כנגד כהנים לוים וישראלים אתא הוא תיקן תלתא גברי ועשרה פסוקי [ד]כנגד עשרה בטלנין: [ד]ודנין בשני ובחמישי דשכיחי דאתו למקרא בסיפרא: [ה]ושיהו מכבסין בחמישי בשבת משום כבוד שבת: ושיהו אוכלין שום בע"ש משום עונה דכתיב [3]אשר פריו יתן בעתו [ו]וא"ר יהודה ואיתימא רב נחמן ואיתימא רב כהנא ואיתימא ר' יוחנן [ז]זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש ת"ר חמשה דברים נאמרו בשום משביע ומשחין ומצהיל פנים ומרבה הזרע והורג כנים שבבני מעיים וי"א מכנים אהבה ומוציא את הקנאה: [ז]ושתהא אשה משכמת ואופה כדי שתהא פת מצויה לעניים: ושתהא אשה חוגרת בסינר משום צניעותא: [ח]ושתהא אשה חופפת וטובלת דאורייתא היא דתניא [4]ורחץ את בשרו במים [ט]שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים את בשרו את הטפל לבשרו ומאי ניהו שער אמרי דאורייתא לעיוני [ז]דלמא מיקטר אי נמי מאום מידי משום חציצה ואתא

[ח]מלמעייס בכעס הו"מ למיכתב כרמשוים וכתיב כימים לומר כימים ולא כלילות ומי להך דרשה לאודא אתא ה"ל למיכתב ומנכי עמדתי בהר מ' יום ותו לא ומ"ת ובסוף כי תשא כתיב ויהי שם עם ה' מ' יום ומ' לילה ובלוחות אחרונות כתיב וי"ל דאימים שהתנפל קמי ולפי שלא פי' מעשה דאולי מכפרה בעד חטאתכם כמה עמד משה בתפלה מפרש לה הכא והא דכתיב בתר הכי ויכתוב על הלוחות היינו אחר אותם מ' יום ומ' לילה דאותם אחרונים היו מסיריים לילה וא"ת בשלמא לר' יוסי דאמר בשבת פרק רבי עקיבא (דף פז:) (ג) דסיון דהיה שתא הוה בחמד בשבת ניחא דעלה בה' לפי חשבון דאחד מלא ואחד חסר דיום ל' באב יום ה' הוה אבל לרבנן דאמרי דביום ב' הוה ר"ח סיון ומלא יום ל' באב ביום ו' אם לא נאמר לרבנן בי"ז בתמוז שרף את העגל ודן החוטאים וכו ביום עלה וביום כ"ח באב ירד בהשכמה ופסל לוחות ובכ"ט באב שהיה יום ה' עלה לו נאמר שב"ט באב ירד וכו ביום עלה ונאמר שהיה אב חסר כדי שיבא יום הירידה ביום"כ כדאמר בים נוחלין (ב"ב דף קכח.) שבו ניתנו לוחות אחרונות אבל לפי מדרש תנחומא[ט] שאומר דבי"ז בתמוז ירד ובי"ח בו שרף את העגל ודן את החוטאים ובי"ט עלה[ד] ונמצא יום עלייה של מ' אחרונים (ד) באה באלול לא יבא בה' לא לרבנן ולא לר' יוסי וגם לא תמצא ירידה ביום הכפורים אם לא נאמר דעבורה לאלול [ועי' תוס' שבת פט. ד"ה לסוף]: **ודנין בב' ובה'.** ול"ת קודם תקנת עזרא היו בית דין קבועין בכל יום כדאמר בכתובות (דף ג. ושם[ט]) ת"ל מה תיקן עזרא וכי תיקן שלא יהו קבועין אלא בב' ובה'[ה] ואומר [ט]ר"ת שלא היו קבועין תחילה בכל יום אלא בעיר אחת והוא תיקן בכל עיר ועיר בב' ובה'[ו]:

ושתהא אשה חופפת. אור"ת שלא תיקן חפיפה אלא בראש וכן משמע מדקאמר בסמוך דאורייתא[ז] דלמא מקטר[ח] וחפיפה נמי לא שייכא אלא בראש כדתנן בנזיר (דף מב.) נזיר חופף ומפסקס אבל לא סורק אבל בשאר הגוף שייך לשון הדחה כדאמרינן בפרק בתרא דנדה (דף סו: ושם[ט]) לעולם יגמוד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים ומהתם נמי משמע דבשאר הגוף אין צריך הדחה אלא דוקא בית קמטיה אף על גב דאיכא למימר דבית קמטיה נקט לרבותא דאע"ג דביאת מים לא בעינן רחוי לביאת מים בעינן מכל מקום מדלא קאמר אפילו קמטיה משמע דוקא לקמטיה ולא בשאר הגוף והיינו דדודי חסרת כו' [ט](שם דף פח.) אף על פי שאין חובה היתה רגילה לרחוץ כמו שנוהגין גם עכשיו לרחוץ כל גופה במים חמין [ועי' תוספות נדה סו: ד"ה אם] אתא

כיון דאוקמה כשעקל בית הבד כרוך עליה שיכול להגיל ע"י הדחק וגרלה לר"י דהיה דלקמן שבעל היין שפך את היין מדעתו[א] שיכול לומר בעל הבדש למה שפכת אני הייתי דוחק ומגיל אבל הכא מיירי שבא בעל הבדש לשפוך את היין שתאי ב"ד הוא שאין בעל היין יכול לעכב אלא שופך יינו של חבירו בע"כ של חבירו אלא שנותן לו דמי יינו מתוך דוכשנו והשתא הוי כעין ההיא דנחיל של דבורים שקללו בע"כ להגיל נחילו וכעין זה נמי הכא דפשמא ולאי דמשני כיחידאה לא קאמר משום דמסתמא כי היכי דפליגי בהיא דנחיל כדתנן לקמן בפרק בתרא (דף קיד.) פליגי נמי באחריי דאד טעמא הוא: **כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה.**

ולא"ת מ"ש שתיקנו שני ומחמישי [ב] וי"ל משום דאמר במדרש[ג] משה רבינו ע"ה עלה בחמישי לקבל לוחות האחרונות וירד בשני ונתרצה לו המקום ולפי שהיה עת רצון [ג]באותה עלייה וירידה קבעו בשני וחמישי ולכך נמי נהגו להתענות בב' וה' ואף ע"פ שעלה בהשכמה כדכתיב (שמות לד) ועלית בבקר שדומה שכל העליות היו בבקר ולא בלילה ולא תמצא כ"א מ' יום חסיריים לילה אחד אין להקפיד בכך ולפי סדר עולם נמי כן הוא דתניא בסדר עולם נמצא עלה בו' בסיון וירד בי"ז בתמוז ושבר הלוחות וב"ח בתמוז עלה ובקש רחמים עליהם שנאמר ואתנפל לפני ה' מ' יום וגו' ובכ"ט באב נתרצה המקום וירד משה לפסול הלוחות ועשה עוד מ' יום מל' באב עד י' בתשרי ונתרצה המקום וירד משה בי' בתשרי והלוחות בידו באותו יום נתרצה המקום לישראל שנאמר ויאמר ה' סלחתי כדברך לפיכך סליחה וכפרה הוא לדורות נמצא דמ' יום אחרונים חסיריים לילה שהרי ביום ל' באב עלה בהשכמה וירד ביום הכפורים אם לא תאמר דעבורה לאלול והא דכתיב בפרשת עקב ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים שהן מ' יום ומ' לילה הכי קאמר כימים הראשונים ולא כלילות דאחרונות היו חסיריים לילה אחד ואף על גב דאיצטריך כימים לומר מה הראשונים בלילות אף האחרונים בלילות אבל

קמא א מיי' פ"ג מהל' כתורים הלכה יא סמג עשין קנט:
קסב ב מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ג סמג עשין כה טוש"ע ח"ח סי' רצב סעי' ג וסי' קלה סעיף ג:
קסג ג מיי' שם סמג שם:
קסד ד סמג עשין כה טוש"ע סי' ג וסי' ה:
קסה ה מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"ח סי' רמב:
קסו ו מיי' פי"ד מהל' תפלה הלכה ג סמג לאוין פח טוש"ע ריש סי' עו סעיף ב וטוש"ע ח"ח סי' רמ סעיף ב:
קסז ז מיי' פכ"ח שם הלכה ה סמג עשין עה:
קסח ח מיי' פ"ג מהל' מקוואות הלכה טז סמג לאוין קלז טוש"ע י"ד סי' קצט סעיף ג:
קסט ט מיי' שם פ"ח הלכה יב סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' קלח סעיף ג:
קע י מיי' פ"ב שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ה:

מוסף רש"י

הנוטה. טופו, לתוך שדה חבירו (ב"ב כז:). שעל מנת כן הנחיל יהושע. התנה עמהם שלא יקפידו על כך (שם). מע"ש לע"ש. שהוא ליל תענוג ושמיחה והגיעת הגוף (כתובות סב:).

רבינו חננאל

ואסיקנה כי דברי ר' יהושע בן לוי הן דהוא דאמ' עשרה תנאין התנה יהושע, ויש חכמ' אומ' שמוסיפין. עשר תקנות תיקן עזרא. שקורין במנחה בשבת משום יושבי קרנות, שיקראו בתורה ולא יתעסקו בדברים בטילין. ושיהו קורין בשני ובחמישי, כי הנביאים הראשונים ראו שלא יניחו ישראל שלשה ימים בלא תורה, ותיקן שיהו קורין בשני ובחמישי תלתה גברי תלתה פסוקי כנגד כהנים לוים וישראל, אתא עזרא ותיקן תלתה גברי עשרה פסוקי כנגד עשרה בטלנין. ושיהו בתי דינין יושבין לדון בכל שיני וחמישי, דשכיחי רבים דאתו למיקרי בסיפרא. ושיהו אוכלין שום בערב שבת, משום עונה. ומכבסין בחמישי, מפני כבוד השבת. ושתהא אשה משכמת ואופה, כדי שתהא פת מצויה לעניים. ושתו[ה]א אשה חוגרת בסינר, משום צניעותא. ומדאורייתא לעיוני בשעורה דלמא קטיר או במידי דחייץ,

מוסף תוס'

א. בלא איור בעל הדבש. ר"פ. ב. יתקנו שלישי וחמישי. רשב"ם. ג. וסליחה. רשב"ם. ד. שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם (שמות לב, ל), ועשה שם ארבעים יום ובקש רחמים כו', ובר"ח אלול נאמר לו ועלית בבוקר אל הר סיני לקבל לוחות אחרונות. רש"י שמות לג יא. ה. אדרבא קלקלה היא. ריעב"א כתובות ג ע"ב. ו. וקשיא לי שהרי מדאורייתא הוא להיות ב"ד בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר. ושמא תיקן אף בחר"ל. רשב"ם. ע"ב עוד. ז. לעיוני ביה. ר"פ. ח. ולא שייך דלמא מיקטר אלא בראש. ר"פ. ט. דאמר רב נחמן לחמותו דודי חסרת. משמע דכל הגוף בעי חפיפה. תוס' מולין י ע"ב ד"ה עד. דאילו לחפיפת הראש לא בעי כולי האי. תוס' נדה סו ע"ב ד"ה אם.

הגהות הב"ח

(ה) גמ' בלא תוהה מיד נלאו: (ב) רש"י ד"ה עמדו וכו' נלרבי לבור וקודמין **לבא** לבית הכנסת: (ג) תוס' ד"ה כדי וכו' פ' ר' עקיבא דר"ח סיון דהיה: (ד) **בא**"ד מ' אחרונים באחד באלול:

מוסף תוס'

א. בלא איור בעל הדבש. ר"פ. ב. יתקנו שלישי וחמישי. רשב"ם. ג. וסליחה. רשב"ם. ד. שנאמר ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם (שמות לב, ל), ועשה שם ארבעים יום ובקש רחמים כו', ובר"ח אלול נאמר לו ועלית בבוקר אל הר סיני לקבל לוחות אחרונות. רש"י שמות לג יא. ה. אדרבא קלקלה היא. ריעב"א כתובות ג ע"ב. ו. וקשיא לי שהרי מדאורייתא הוא להיות ב"ד בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר. ושמא תיקן אף בחר"ל. רשב"ם. ע"ב עוד. ז. לעיוני ביה. ר"פ. ח. ולא שייך דלמא מיקטר אלא בראש. ר"פ. ט. דאמר רב נחמן לחמותו דודי חסרת. משמע דכל הגוף בעי חפיפה. תוס' מולין י ע"ב ד"ה עד. דאילו לחפיפת הראש לא בעי כולי האי. תוס' נדה סו ע"ב ד"ה אם.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות